

Streszczenie

Rozprawa doktorska pt. *Człowiek w zagrożeniu – kafkowski Józef K. w filmie dokumentalnym* stanowi pisemny aneks do filmu dokumentalnego *Wbrew zapadłym wyrokom*, poświęconego jednej z najbardziej dramatycznych spraw sądowych w Polsce po 1989 roku, czyli niesłusznemu skazaniu Arkadiusza Kraski na karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Praca ta jest interdyscyplinarnym studium, które łączy refleksję filmoznawczą, literacką i prawną, analizując współczesne mechanizmy instytucjonalnej opresji przez pryzmat postaci Józefa K. z powieści *Proces* Franza Kafki.

Celem rozprawy jest ukazanie, w jaki sposób kino dokumentalne może stać się istotnym narzędziem krytyki systemu sprawiedliwości oraz medium oporu wobec bezdusznych, biurokratycznych procedur, które alienują jednostkę i odbierają jej prawo do sprawczości oraz podmiotowości.

Studium przypadków obejmuje autorską analizę filmu *Wbrew zapadłym wyrokom* oraz interpretacje wybranych dzieł polskich dokumentalistów: Macieja Drygasa (*Usłyszcie mój krzyk*), Wojciecha Wiszniewskiego (*Stolarz, Elementarz*) i Krzysztofa Kieślowskiego (*Urząd, Refren, Życiorys*). Filmy te zestawiono z literackim wzorcem kafkowskim, badając wspólne motywy: absurdalność oskarżenia, bezsilność wobec anonimowej władzy, odczłowieczenie jednostki oraz opresyjną rolę biurokracji.

Rozprawa analizuje również środki wyrazu charakterystyczne dla dokumentu kreacyjnego i śledczego, ze szczególnym uwzględnieniem roli materiałów archiwalnych, warstwy wizualnej i dźwiękowej narracji oraz montażu o charakterze symbolicznym w konstruowaniu krytycznego przekazu.

Szczególne miejsce w tej narracji zajmuje odnaleziona po latach kaseta VHS zawierająca zapis zbrodni. Ten obiektywny zapis wideo z monitoringu stacji benzynowej zostaje w filmie wykorzystany jako symbol prawdy ukrytej, która była i nadal jest zagłuszana przez oficjalny dyskurs instytucjonalny.

Rozprawa pokazuje, że współczesny film dokumentalny może być nie tylko świadectwem, lecz także formą artystycznego i etycznego sprzeciwu wobec instytucjonalnej opresji. Poprzez analizę przypadku Arkadiusza Kraski i odniesień do literacko-filmowego wzorca Józefa K., praca dowodzi, że figura bohatera kafkowskiego nadal jest aktualnym modelem opisu doświadczenia jednostki w absurdalnym labiryncie współczesnych instytucji państwowych.